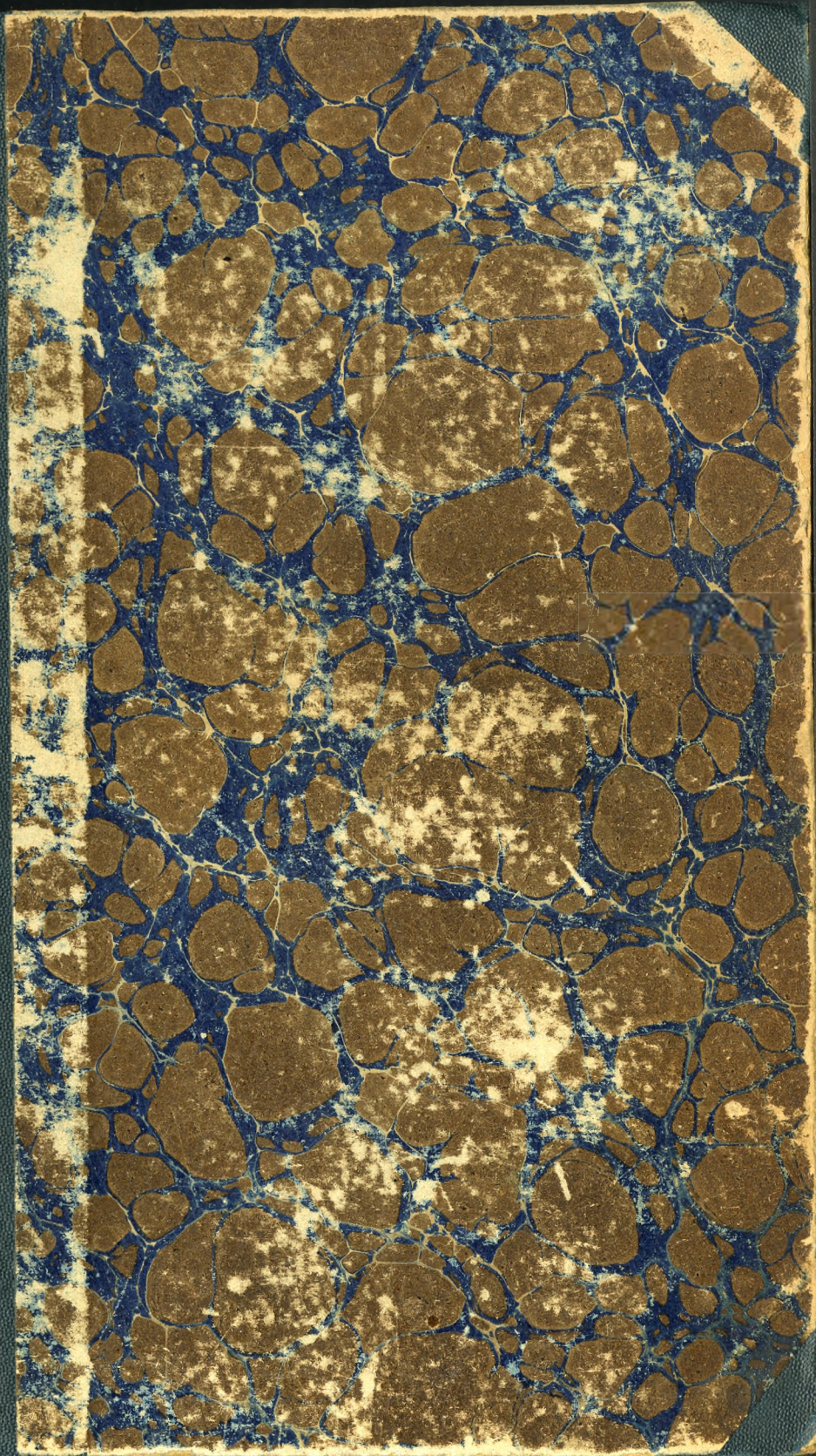

Politikai
röpiratok.

149.

149

1332

1332

TISZAI SÜLYOM

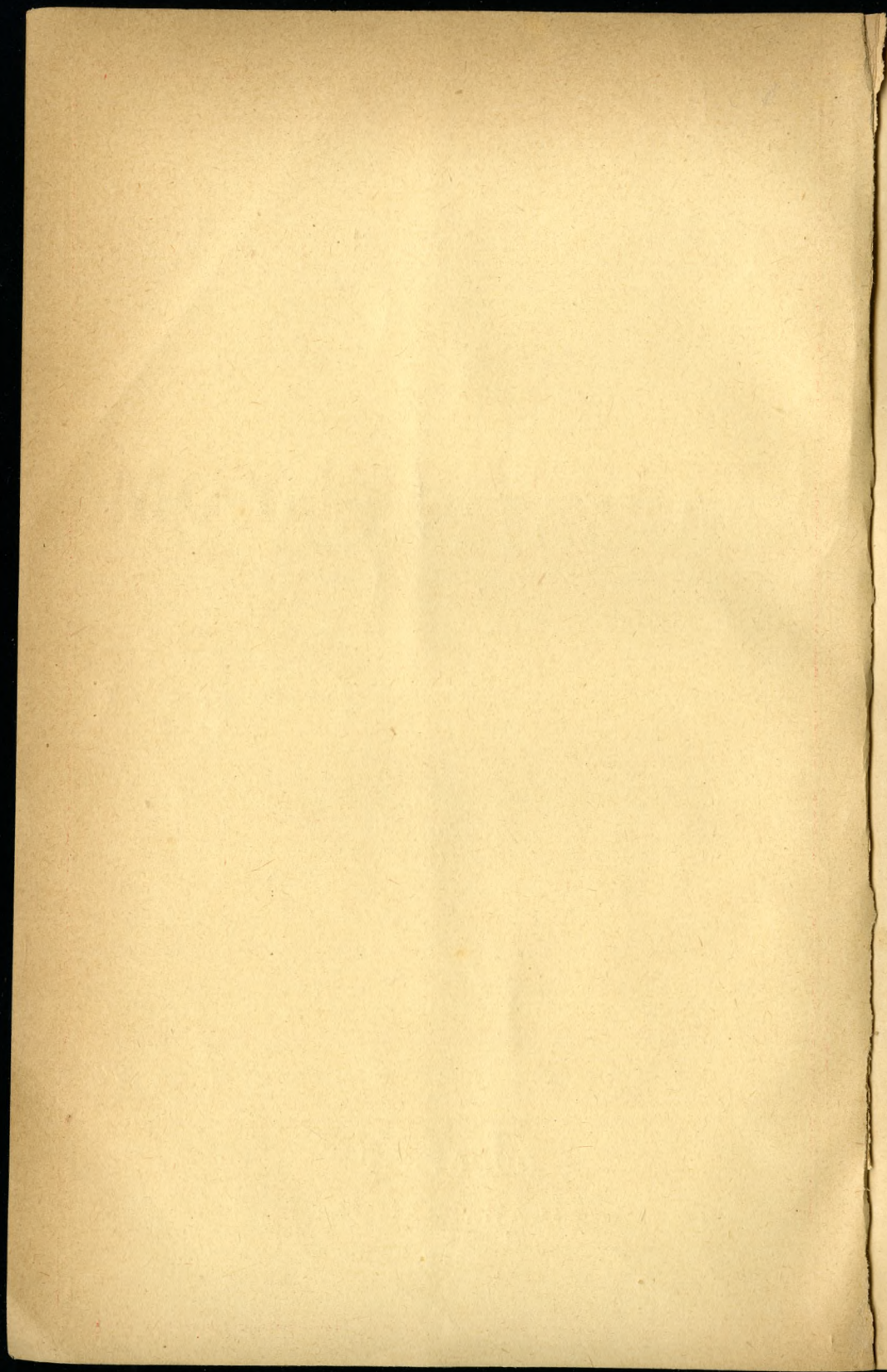

16.

BUDAPEST

ZILAHY SÁMUEL

1882.

TISZAI SÜLYOM

BUDAPEST

ZILAHY SAMUEL

1882.

DE BALLAGI GÉZA.

BUDAPEST

SILAHY SÁMUEL

Deutsch M.-féle művészeti intézet.

A T i s z a.

Kiöntött a Tisza a partjára
Bucsuzzunk el rózsám utójára.

A régi dal kedves hangjai messze csendültek a kék levegőben. A Rustsuk és Várna közti uton történt, a balvégzetű 1849. év június 3-án és lóhátas dán kereskedők voltak, a kik az alföldi nótára rágyújtottak. Hogyan? dán kereskedők magyar nótát hangoztatva messze nagy Törökországban? . . . Igen ám, csak hogy ezeknek a dánusoknak a bölcsőjük nem a Belt és Skagerak partjain rengett, hanem a Tisza és Bodrogh mentén, a magyarok hazájában, mely fölött a háboru minden iszonyai összetornyosultak. Gróf Andrassy Gyula hiveivel követi minőségben indult a fényes portához és a belgradi kormányzó olyan török utlevelet állított ki számára, melyben a magyar főur dán kereskedő gyanánt szerepelt.

Az utazás érdekes mozzanatokban nem volt szegény. Május 22-én Andrassy odahagyta Pestet és Debreczenbe ment, hogy Kosuthtól és Batthyáni Kázmértól az utolsó utasításokat átvegye. Utiköltségül 4000 darab Mária-aranyat vett magához, melyeket hárman, a gróf, titkára és Bódog nevű komornyikja, nagy pénzes tüzőokba rejtve csatoltak derekuk köré. Három napi időzés után innen előfogaton Szegedre mentek. Utjuk Kőrösladányon vitt keresztül, hol a megboldogult báró Wenckheim Béla vendégszeretetét vették igénybe, ki a Mária-aranyokból néhány darabot becsérélt, mint fájdalmas mosolylyal megjegyzé: »emlékiül az ő kedves Gyula barátjára.« Szegedről Török-Kanizsáig a magyar kormány birtokában maradt tiszai gőzhajók inspectora, Houchard a »Bem« nevű gőzöst bocsátotta a gróf rendelkezésére. A Tisza-Duna közti utat Pancsováig kocsin tették meg, mivel Titel ellenség kezében volt. Pancsovára Karossini úr, a sardiniai kormánytól Magyarország részére kiküldött politikai agens jött a gróf elé, hogy őt Belgrádba kísérje, hová május 29-én meg is érkeztek.

A gróf először is a sardiniai consult látogatta meg, ki közte és a szerb külügyér közt találkozást közvetített. A szerb minister

igen előzékenyen viselte magát. Megmutatta Andrássynak az okiratokat, melyekkel Knicanin tábornok visszahívását elrendelte s a melyet — mint a grófot biztosítá — szükség esetén ismételni fog. S csakugyan rövid idő múlva el is vonultak a szerb csapatok a magyar területről. Hussein basánál*), a belgrádi vár parancsnokánál szintén látogatást tett a gróf, ki nem kevésbbé előzékenyen fogadta, a magyar fegyverek sikerének szerfelett örült s a grófnak saját kérelmére fentemlített utlevelet állította ki, melyben a magyar követ és kísérei dán kereskedőknek declaráltattak.

Pusztá véletlen volt-e, hogy a gróf újra és ismételten mindig arra az idézett nótára rákezdett, mely a Tiszáról és ennek féktelen voltáról emlékezik. Hihetőleg nem. A Tisza Magyarország legnépszerűbb folyója és egyuttal a magyar népjellem leghivebb kifejezője minden ragyogó előnyével és árnyoldalaival. Majd szilajon feltajtékkzik, harczias kedvében pusztit, ront és gátaakat tör, majd meg lassan, lomhán, erőtllenül, mintegy félszenderben elzsibbadva, álmatagon kanyarog keresztül a sík rónán.

És gróf Andrássy annak idején szintén jelen volt, midőn a legnagyobb magyar mindent elkövetett, hogy szűkebb határok közé szorítsa a féktelen, kártékony elemet. Mintha az azóta lejárt nagy kortörténetnek mikrokosmikus képmássa volna ez a Tiszaszabályozás! Váltakozva jó és balsorsban, reményteljes és szomorú napokban, majd hatalmas lendületet véve, majd meg gyámoltalanul elcsüggedve, három évtized óta dolgozik a nemzet a nagy művön!

Herodot »a Nilus ajándékanak« mondja Egyiptomot. Ugyan mit szólna az elmés görög ma Magyarországra és a Tiszára. Nos, Egyiptomban akkor tájt 2500 év előtt még nem léteztek vízszabályozó társulatok, ezek az Újkor vivmányait képezik. Különösen öt év óta folytonosan napirenden áll e sajátságos természetű társaságok kér-

*) A derék török úr ugy látszik Mohamed, a Korán és Allah mellett a jámbor szent Dávid király bölcsességét is nagy becsben tartotta, ki egyéb okos dolgok közt azt is megmondta, hogy a bor az emberi szív felvidámítója, mert midőn gróf Andrássy közölte vele, hogy kormánya részéről meg van bízva, miszerint a magyarok iránt táplált s gyakran bebizonyított rokonszenve viszonzásául s hála jeleül a basának egy diszes fogatot ajándékol felajánljon, ő lehető udvariasan visszautasította ezt az ajándékot és kért helyette másikat. Van Magyarországon, mondá kissé habozva s szeméit lesütve, vagy legalább is hallotta hogy volna, bizonyos csodatevő csalhatatlan praeservativum a cholera-betegség ellen a mit ugy hírnak, hogy »tokaji«, ebből kérne ő szépen egy kis küldeményt, még ha nagy volna is! Andrássy megígérte a vén kópénak, hogy ohaját teljesíteni fogja, s Debreczen közvetítésével a küldemény csakugyan nemsokára a jámbor Hussein basának czimezve utnak is indított.

dése és utóbbi időkben szinte kinos aprólékossággal tárgyalták a parlamentben is. A kormány végre kötelességének tartotta tabula rasat csinálni ezekkel az intézményekkel, melyek számos esetben jó adag mulasztáson kívül egyebet alig bírnak saját mentségükre felhozni. Gyakran igen nehéz azokat a határokat pontosan megjelölni, hol az államhatalom közbelépése helyén való és tevékenysége hasznos. E részben a nézetek messze szétágaznak egymástól, de a nyugoti culturállamokban, Olaszthonban, Hollandiában is megszorítás nélkül egy kézben összpontosul a vízi gazdálkodás fölötti rendelkezési jog, még pedig az állam kezében.

Szivesen megengedjük, hogy az egyes társulatok részéről emelt követelmények nem jogosulatlanok, de többnyire egyoldalú particularismus betegségében sínylenek. Többnyire egyes szűkebb területek helyesen felismert szükségleteire támaszkodnak, de mihelyt általános használhatóságuknak kellene jelét adniok, tarthatatlanokká válnak. Mert világos, hogy végre valahára az összepitkezést egyöntetű terv szerint kell keresztül vinni és balgaság volna egyes testület iránti kiméletből, az egész vállalatot illusoriussá tenni. Az egyszeri szakács azt kérdezte a tyuktól: Hogy együnk meg: silve-e vagy főve? Annak persze mindegy volt. Nekünk is mindegy, akármi-lyen formában történik, csak a kormány vegye markába a gyepőt. Azt bizonyítgatják, hogy a magán-vállalatok jutányosabban építenek az állam mérnökeinél. Ugyan kiméljenek meg e bizonyítgatással, mert ez tévhit, babona! s legfőlebb arra jó, hogy mint kiválóan hálás thémát, különösen ajánljuk Rohonczy úr figyelmébe, ki utolsó időben valóságos vízi-mumus gyanánt kezdett kísérteni. A Tisza mentén akárhány helyütt hallhatni még pedig elég hangosan, hogy megemlegetik azokat a vízszabályozási társulatok közegei által eszközölt olcsó építkezéseket! Igaz ugyan, hogy az önköltségű építkezéseknél a földmunkálatok köbméterenkénti egységtétele szembeszökőleg csekély, de azt rebesgetik, hogy az előirányzott munkatömeg szerfelett magas volta szoros causalnexusban állván az árösszeggel, behozza a réven, a mi elveszett a vámon. Egy kézbe összpontosítva lévén a tervezés, a munkavezetés és a fölülvizsgálat, könnyen fölfogható-nak találjuk egynémely kétkedő sajátságos fejbólogatással kísért azon megjegyzését, hogy a manipuláció ily összevágó volta mellett az illetőknek készakarva se lehetne éhen halniok! Nem akarjuk e helyen firtatni, hogy e mendemondákban mi igaz, mi nem: de tagadhatlan, hogy sajátságos világot vet az egész gazdálkodásra, ha az ember tudja, hogy e társulatok közül egyik-másik százezreket el- és beépít, ugy a hogy s gyakran mégegyszer annyit dob az administráció

molochjának torkába. »Mondják, hogy számok uralkodnak a világon; annyi bizonyos, hogy a számok mutatják legjobban, miként uralkodnak rajta«, mondá Göthét idézve Lónyay egyik 1861-ben tartott beszédében, mely a Bach-féle pénzügyi gazdálkodást stigmatizálta.

Ha a mult a jövő tükre s ha a meglevőről szabad a létesülendőre következtetni, akkor — föltéve, hogy a jelenlegi gazdálkodás állandósittatnék — csak aggodalmas sejtelmekkel nézhetnénk a Tiszavölgy jövője elé.

Az észszerű vizigazdálkodás első föltétele az, hogy tekintetbe nem véve az alárendelt természetű körülményeket, mindig és egy másból fejlődőleg a technikailag helyes intézkedések foganatosíttassanak. »Bizzál istenben és vigyázz az irhádra!« mondta az egyseri generalis.

Nem csekélyebb ember, mint gróf Széchenyi az, ki ezen folyton tartó tevékenységnek a szószólója. A Tiszaszabályozásról tárgyaló cikksorozatában, mely 1846-ban jelent meg a »Jelenkor« hasábjain, szó szerint a következőket mondja: »Nem szabad, a kedvező esélyekre várva, szünetelnünk, s ha a Tisza et comp. esetleg egyik évben jól viselnék magukat, a veszély feledésével buzgalmukat meghidegülni engednünk.« Eléggé jellemző az is, mit ugyanazon cikksorozatban a munkálatok keresztülviteléről mond, ő, a ki az összes művelt országok szabályozási munkálatait tanulmányozta s ezeket szellemének egész genialitásával felfogá: »Nekünk is vannak — véli a nagy hazafi — kapacitásaink, kik a kérdéses feladat megoldására magukat teljesen elégségesnek tanusíthatnák, csak szabad kezet kell hagyni nekik, s a szükséges segédeszközöket rendelkezésükre bocsátani; a mi pedig a megkivántató tapasztalást illeti, ki ismerős jobban a mocsárral, ingoványnyal, mint a mi mérnökeink? S kérdés az is, hogy azon aránylag csekély eszközökkel, melyekkel mi magunkon segíteni szokva vagyunk, egy külföldi tudna-e csodát művelni.«

Elég érdekes jelenet, midőn a mulasztási hibák következményei napvilágra jönnek, a hogyan azt az utóbbi évek alatt megértük. Mindenfelől egyszerre támadnak a nagy hydrotechnikusok, kicsi mellékcélzatokkal, mint a gombák eső után, a kik hazafiai kötelességöknek tartják nézeteiket gyakorlati megváltításra ajánlani. A gazdakörben e tél folyamán gr. Károlyi Sándor védnöksége alatt a vízi kérdésekről néhány előadást hallhattunk, melyek a vízáradás elleni palliatív-eszközök sajtóságtól szemponyjából valóságos megszégyenítő szegénységi bizonyítványt képeznek azon körökre nézve, melyek a vízi kérdések fő-fő szakértői szerepében saját magukkal tetszelegnek.

Különösen a medencze-rendszerre vonatkozunk, melylyel nálunk valóban széles körű tudományos szélhámosságot üznek; mert egyszerűen nem igaz, hogy Franciaországban Freycinet miniszter 1878-ban így medenczék építését rendelte volna el az árvízveszélyek meggátlására. A vonatkozó jelentés*) csak egy bizottság kiküldését rendeli el a folyamok szabályozása és a vizek hasznosítására tartozó kérdés tanulmányozása céljából. S e bizottság, mely magában foglalta Franciaország legnevesebb szaktekinéteit, (Alphanos, Cotard, Jacquot, Naddault de Buffon, Pascal, Perrier stb.) a leghatározottabban kijelenté, hogy a medenczék az árvíz ellen mentő eszközt nem képeznek; az idevágó tanulmányok eredményét elég kimerítően tárgyalta Morin tábornok a Hunfalvy Jánoshoz 1879-ben intézett iratában. E sorok írójának semmi oka sincs azon igen közel fekvő kérdéssel állani elő, hogy a tisztelt tanár úrnak mily okai lehetnek a nagy közönség előtt titokban tartani egy oly irat tartalmát, mely alkalmas lenne egy vitás kérdés megszüntetésére, s egy nálunk különösen lelkesült apostolokkal rendelkező tudományos szédelgés agyoncsapására? Szerencsére e levelet kinyomtatva találjuk oly könyvben**) melynek egy ismert technikus a szerzője. Gr. Károlyi Sándor s társai gazdakörének vízi bölcsei persze ép oly kevés sejtelemmel bírtak ama francia bizottság létezéséről, annak jelentéséről, mint a Bécsben megjelent könyvről s az abban nyilvánossá tett levélről,***) mert a kapott felvilágosításért igen hálásnak mutatták magukat s az előadónak érdekes és tanulságos felolvasásaért meleg köszönetet szavaztak. Sic!

Oly szabályozási elméletek, melyek tárgyát egy még ki nem próbált divatos jelszó képezi, csak a tárgyilagos vélemény-alkotást nehezítik meg s szomorú volna, ha ez eszmék képviselőinek sike-

*) Journal Officiel, 6 septembre 1878. (Rapport au président de la Republique francaise.)

**) Die Wasserverhältnisse in Schlesien. Ein Beitrag zur Flussregulierungsfrage, von Josef Riedel, Wien, 1881. Verlag von Frikke.

***) Az idézett levélben többek közt ezek foglaltatnak: »Az egymásra következő völgyzárlatok (barrages) felállítása vízveszélyek elhárítása céljából egyike volt Napoleon kedvencz eszméinek. De a medenczék nagyon hasznosak lehetnek az öntözésre, a víz felosztására és a szárazság következményeinek elhárítására. Befolyásuk nagy vizáradásnál csak igen csekély lenne. Valamint előállítási költségük sem áll arányban a tőlük várható haszonnal. A Rhone völgyben tettek erre vonatkozó tanulmányokat, s a következő eredményre jutottak: Két medencze előállítása, melyek egyike 235 millió kbm., a másik pedig 322 millió kbm. térfogatu, hatvanöt millió frankba kerülne, s az eredmény s az alsó vízterületre való hatás mégis teljesen jelentéktelen lenne.«

rülne feltartóztatni egy oly akciózt, melynek célja a szabályozás művét a Tiszavölgyben egy egységes terv szerint végrehajtani, mert abban minden nézet találkozik, hogy a múlt évben s a tél folyamán a déli Tiszánál s a Kőrösön az egységes vezetés folytán évtizedek mulasztásai, hibái részben helyreépíttettek. Jellemző, hogy ezen munkálatok ellen is ugyanazon argumentumok használtak, melyekkel annak idején a követett vasuti politika egyes mozanatainak állítólagos céltalanságát megtámadták. Az az egy bizonyos, hogy ha már nem tagadhatják meg maguktól az illetők, hogy az állítólagos árnyoldalakra rámutassanak, legalább oly igazságszaksnak kellene lenniök, hogy azon fényoldalt se hallgassák el, mely az árnyéket veti.

Az Amerikára, e par excellence gyakorlati földre való utalás, azt hisszük, itt helyén van. Az óriási Mississippi-völgynek minden részéből St. Louistól messze lefelé egész az ezer angol mérföldre fekvő News-Orleansig most a tavaszon egy roppant vészkiáltás hangzott, és ámbár még lehetetlen a szenvedett kárt és pusztitást csak megközelítőleg is számokban kifejezni — pessimisták száz millióra becsülik — már is minden oldalról azon parancsoló követelés érvényesíti magát, hogy ily veszély bekövetkezése jövőre nézve lehetlenné tétessék. A kongressus előtt már fekszik is két javaslat a vízi-óriás megfékezésére. Mig Eads kapitány, a st. louis-i híd világszerte ismert építője óriási gátépítkezéseknek a folyam egész hosszán tartó rendszerét ajánlja, egy másik nagy építész Cowden nagy számú átmetszéseket indítványoz a vizár gyors levezetése céljából. És miután a kormányok, szabályozó társaságok, a folyó mentén fekvő tartományok ármentesítő testületei a szabályozás munkálatát végrehajtani egyszer-mindenkorra képtelennek bizonyultak, Amerika egész közvéleménye azt sürgeti, hogy a kongressus vegye kezébe az összes védelmi építkezéseket, s azokat egy egységes terv szerint hajtsa végre.

Szabadságot veszünk magunknak arra: hogy a tiszavölgyi társulat tisztelt elnökségének figyelmét az Amerikában történetekre irányozzuk.

Vizi bayard.

A junius beköszöntött. Járkálunk a Tisza partján. Mily látvány az, mely szemünknek kínálkozik! A folyam tükrét viruló szőnyeg fedi, alig itt-ott láthatunk csak egy-egy foltot a szürkés-sárga vízből. Ime! madarak és halak mohón csipegetik a szőnyeget, mely élő lényekből s hulladékokból van össze szőve. A Tisza virágzik, virágát élő virágcsák képezik, millió meg millió ephemera libellák, kérészvirágok — ephemera vulgata.

A Tisza virágzik. — Az utóbbi időben azonban e folyam mélységeiből egészen más virágot is véltek kihálászhatni, mint a milyen az ephemera vulgata. Egy rossz szagot: a korrupciót. S itt vélték megtalálhatni azon archimedesi pontot is, melybe kapaszkodva a miniszteri tárczák egyik legkivánatosabbja megkaparítható legyen. Már rég készen volt tartva azon ember, ki magára vállalta azon archimedesi pont csuda erejének kihasználását: Rohonczy Gedeon volt, s ő ki is lépett a küzdhomokra. 1882. január 15-ike azon emlékezetes nap, melyen a nagy csata megvívandó volt. Nem volt hiány mindent felölelő előkészületekben. Hallgatók fényes köre várt nagy feszültséggel az eljövendő dolgokra. Megjelent az egész női arisztokracia, hogy szemlélői legyenek a hajsának s tanui a hallalinak. E hallgatóság előtt a súlynélküliség eseménynyé vált — Rohonczy ur beszédet tartott.

A helyzetre s a szinfalak mögött lejátszott egynémely dologra nézve jellemző volt, hogy gr. Szapáry pénzügyminiszter ugyanazon ülésben közvetlenül Rohonczy beszéde előtt indittatva érezte magát azon igen tüzetesen fogalmazott nyilatkozatra, hogy közte és Tisza miniszterelnök közt egyáltalán semmi nézeteltérés nem létezik. A Rohonczy ur által emelt vádak többnyire oly embernek gyalázó iratából voltak véve, a ki — foglalkozására vagyis inkább foglalkozás hiányára nézve, kőszállító — a Fortuna-épület folyosóin ép oly jól tudja magát tájékozni, mint más becsületes ember a saját portáján. E pamphlet képezte az arzenált, melyből Rohonczy ur a maga támadó fegyvereit kerítette, az abban felsorolt állítólagos adatoknak a parlamentararis szószék által kelle megnyerni a tekintély vagy leg-

alább a valószínűség látszatát. A felhozott állítólagos tények s általában kimondott gyanúsítások ezen kuforrása volt az ok, hogy a beszéd a várt hatást nem idézte elő. »A malom kepelését hallom ugyan, de a garat alján nem látom a lisztet« — mondá gr. Apponyi Albert a felhozott adatok jellemzésére egyik barátjának. A mi azonban tartalék nélküli dicséretet érdemel, az a beszéd formája volt, mely mind nyelvezetre, mind külsőre nézve fényes szónoklati műnek nevezhető. Rohonczy ur, mint jeles parlamenti szónok? Nos, az éremnek hátulsó lapja is van. Persze a Code Napoleon szerint az atyasági kereset meg nem engedhető — la recherche de la paternité est interdite — de hát azt hisszük, hogy a beavatottak szíve szerint cselekszünk, s a be nem avatottaknak elég lesz az »érem hátlapja« tekintetében egy kis ujmutatás, ha azon észrevételt merészelnék kockáztatni, hogy Ábrányi Kornél, a jeles journalista már rég nem tett közzé oly szép cikket, mint a milyen Rohonczy ur szóban levő beszédje volt. S azonkívül Rohonczy nem restelte a fáradságot, beszédét jól betanulta, s szépen teljes vervevel elődta. Az első roham azonban még csak succés d'estimet sem volt képes felmutatni, azért meg kellett duplázni a támadást és más segédeszközöket kellett gyűjteni, mint a minőket a famosus röpirat felmutathatott. Fűhöz-fához fordultak tehát vallomások és adatok szerzése végett. Óriási levelezési apparatust tettek mozgásba, Rohonczy ur levélre levelet irt. Ezek közül néhány érdekes darab fekszik előttünk, melyek az általa megkezdett ut egyenességére rítkító világot vetnek.

Nem habozunk, hogy ezeket nyilvánosságra hozzuk. C'est la guerre! A politikai életben — s hogy Rohonczy ur s barátai egészen meghatározott politikai célokkal bírnak, abban valószínűleg senki sem fog kételkedni — a discretio fogalma nem veendő oly szigoruan mint a magánéletben. Hivatkozunk egy példára Anglia legújabb parlamentarís történetéből, Lord Hartington, az alsóház szabadelvű pártjának egyik vezére collegái egyikéhez, mondják Spencer lordhoz, egy bizalmas levélkét intézett, melyben teljes boszankodásának adott kifejezést a Gladstone kormányzata felett. Ezen kényes irat valami véletlen folytán egy conservatív clubbtag birtokába került s 24 óra hosszant olvasható volt, kiszögezve a szóban levő clubb dohányzó szobájának falán s másnap megjelent a »Daily Telegraph« hasábjain is.

Jelen esetben még csak nem is magántermészetű indiscret okirat közzététele forog szóban. E Rohonczy-féle nevezetes iratoknak tartalma beavatottak s be nem avatottak előtt épen nem új, mert eredetiben s másolatban curiosumok gyanánt széltében köröztettek.

Az érdekes gyűjteményben többek között találunk egy levelet bizonyos O yahoz, a ki korcsmáros Szegeden. A nevezetes irat következőleg hangzik:

Budapest, január 23. 1882.

Tisztelt O ya úr!

Egy ismerősöm figyelmeztetett Önre, mint igen derék és becsületes hazafiura, hogy Önhöz is forduljak felvilágosítás végett azon visszaéléseket illetőleg, melyek a baggerozásoknál hazánk rovására oly nagy mértékben előfordultak. Én ugy hazánk, mint az egész ma tönkretett Alföld érdekében felszólaltam a képviselőházban, mert már rég figyelemmel kísértem nemcsak azok hanyagságát a Tisza szabályozás körül, de az ottan üzött visszaéléseket a vállalkozókkal, melyeknek árát az adózó polgárok véres verejtékkel keresett filléreikből fedezik.

Ön főbaggermester volt, s mint hallom, sokat tud ön, s bir majd felvilágosítással szolgálni, hogy mily módon csaltak. Meg lehet győződve, hogy már igen sokan irtak nékem, és számtalan adat van kezeim közt, de én a mennyit csak lehet össze akarok szedni, hogy azon egyéneket, kik magas hivatalokban ülnek és a zsidókkal összejátszva magokat megfizettetik, nemcsak hogy eltávolithassam, de hogy elrettentő példa gyanánt becsukassam.

Hazafui kötelességérzet a jelszó, és hiszem, hogy Ön bátran fog mellém csatlakozni.

Maradok hazafui üdvözléssel
Rohonczy Gedeon.

Vegyük csak szemügyre elébb a levél keletét. Folyó év január 14-én tartá Cicerónk, Rohonczy nagy vádbeszédét in Catilinam s bizonyítékokkal kérkedett, melyek kezei közt volnának. Január 23-án azonban kénytelenítve érzi magát egy obscurus individuumnak írni, a kit ismerőseinek egyike mint »derék és becsületes« hazafit rajzolt előtte s kiról hallja, hogy fő-fő kotrómester volt. Egész barátsággal azon bizalmas közlést intézi hozzá, hogy kezei közt számtalan adat vagyon: »Zwar weiss ich viel, doch möcht' ich Alles wissen!« mint Wagner mondja Faustban. A becsületes korcsmáros es fő-fő kotrómester bizonyosan igen megtisztelve érezhette magát, hogy egy nagy ur, törvényhozó, sokat emlegetett Sportman oly bizalmasan ír neki s oly pompásan találja el a tonust, melyet bizonyos lebuajok törzs-

vendégei olcsó és jó bor mellett cultiválni szoktak és politizálnak az apró tolvajokról, kiket felakasztanak és a nagyokról, a kik előtt kalapot emelnek. S im ez alkalommal O ya ur is törzsvendégei elé plane egy törvényhozó állit be, a ki nagy garral a világrend fölfordítását igéri, hogy egyszer már a nagy tolvajok is akasztófára jussanak. Mintha csak a hammelni patkányfogó bűvös tillinkóját hallanók, a mint dallamával a legaljasabb szenvedélyeket mélyeikből felcsalogatja.

Mit gondoljon az egyszerű korcsmáros, ha egy népképviselő, az ország törvényhozóinak egyike ily módon ír hozzá s magas állású állami hivatalnokokról ily válogatott kifejezésekben beszél? Előtte és vendégei előtt, kikkel a levelet közli, mily tekintélye lehet azon kormánynak, melyről e levélíró, ki képviselői hivatásánál fogva azon helyzetben van, hogy a kormány személyeit tüzetesen ismerhesse, ily hangon mond ítéletet. Bátorítja őt, hogy »sokan irtak már neki«, csakhogy vallomásra, denuncziacióra birhassa ez embert. S mindezt a hazafiság jelszava alatt! Gentlemanhez, kaszinói taghoz, képviselőhöz illő eljárás ez?

Elkövetkezett február 27-ke, Rohonczy ur ismét nagy beszédet tartott. Adatok helyett ismét a régi phrasisok. A beszéd maga ismét ugyanazon mihely terméke, ugyanazon jelszavak, melyekről egyszer Bismarck herczeg mondta Richter képviselőnek, hogy hasonlitanak az »orleansi szűz« katonáihoz: mindig egyek és ugyanazok!

Rohonczy ur kabátja.

Midőn Rohonczy ur második vádbeszédjét megtartotta, egy budapesti lap, melylyel egy előkelő publicistánk, ki egyuttal a »Pesti Napló«-nak is főmunkatársa, köztudomás szerint benső viszonyban van, Rohonczy urról szóról szóra azt írta, hogy »tehetséges szónok, híres párbajozó.« Nem épen új dolog, hogy a politikai életben, nálunk is, meg más országban is latba vetik az embernek ezt az utóbbi minőségét. Csakhogy a párbaj-pisztoly még sohasem szerepelt valami különös szerencsével mint parlamenti argumentum. Nem kell egyebet emlitenünk, csak azt az ismeretes párbajt, melyet Manteuffel porosz tábornok vitt Twesten képviselővel. Az a cél, melyet Rohonczy ur barátai szem előtt tartanak, amikor kiemelik az ő vivőügyességét, czifra dolognak fog tetszeni még a legkeményebb idegű emberek előtt is. Ha nem imponál Rohonczy, a parlamenti szónok, hát legalább félemlitse meg az embereket Rohonczy, a párbajvivő. Hiszen minden esetre lovagias dolog, szeme közé nézni az ellennek. De hát most vizsgáljuk azt, vajjon Rohonczy ur harcmodora egyéb tekintetben is igényelheti-e ezt a lovagias jelzöt? Erre annál inkább késztetve érezzük magunkat, mert ő február 14-iki beszédében arról panaszkodott, hogy: »a korrupció legalábbvaló, legnemtelenebb fegyvereit használják ellene olyankor, mikor ő még alig lépett a küzdőterre.« Hát csak nézzük meg közelebbről Rohonczy ur n e m e s fegyvereit. Hadd tegyenek bizonyosságot levelei ő mellette és előkelő harcmodora mellett. Le style c'est l'homme.

»Báró B . . . y urnak! Higyje meg, hogy most annyira el vagyok foglalva, hogy nem érek rá 3—4 levélre válaszolni, de annyit mondhatok, hogy minden ember, aki becsületesen vallott, meg kapja jutalmát; és Tisza ő excel. maga is mondotta, hogy minden embernek, ki becsületes vallomást tett, jó és állandó jövőt és állást ad; én tőlem ne kívánják a rokkomat, én minden emberről gondoskodni fogok, hogy biztos állomásuk legyen. A számadást még nem tudom, mennyi és hogy lesz. Az embereket nyugtassa meg.

Rohonczy Gedeon.

Ugy látszik, Rohonczy ur a »honfui kötelességérzet« jelszava mellett épen olyan tiszteletrémeltó, mint a milyen vegyes társaságot dobolt össze. Azoknak az uraknak bizonyos ígéreteket tettek, hogy őket ezzel holmi nyilatkozatokra bírják; de úgy látszik, ez utóbbiak váratnak magukra. És így a miniszterelnökre való hivatkozásnak az lett a célja, hogy észre térítse a »lármázó«-kat. De már igazán idején is volt, hogy azokat a nemes urakat több respectusra tanítsa; hiszen Rohonczy urnak már a tulajdon »rokk«-ját is meg kellett védenie az ő »becsületességük« ellenében.

Már ha ennek a levélnek tartalma magában véve is elég arra, hogy az ember elolvastára aggodalmat keltő módon rázza a fejt: a »számadásra« való hivatkozás teljességgel zavarba hozza az embert. Nohát, mi ezt értjük; tudunk ugy hozzá, mint akárki más; az a »számadás« nem egyéb, mint praktikus módosítása annak az emberséges bibliai mondásnak: »A cséplő marhának ne kösd be a száját.« Erről az épületes dologról különben egy későbbi fejezetben, melynek ez lesz a czime: »Ki fizeti meg a költséget?« behatóbban fogunk szólani.

De hát úgy látszik, Rohonczy ur e levele sem volt azoknak inyére, a kik »becsületesen vallottak«; kellett következnie másodiknak is. Ime itt van:

Br. B urnak:

Levelét vettem; Ön mindenesetre nagy szolgálatot tett és tesz, valamint az emberek is, kik nyilatkoztak s az igazat bevallották. De reményelem, azt csak nem tételezhetik fel, hogy kabátomat is oda adjam; egy kis türelemmel legyenek, minden tisztességes becsületes ember meg fogja kapni s elnyerni jutalmát. Maga a miniszterelnök ur is megmondá a képviselőházban. Nem pénzért kértem fel a hazafiakat, hanem a becsületükre hivatkoztam. Hogy a vállalkozókkal némi kellemetlenségük lehet, azt képzelem, de rövid ideig fog tarthatni.

Szerdán vissza jövök s akkor beszélhetek Önnel az emberek végett.

Rohonczy Gida.

A »mennyei jutalomra« való utalás azoknál a »valló hazafiak«-nál nem igen lett volna hathatós; mert a levélnek az a passzusa, hogy »minden tisztességes, becsületes ember meg fogja kapni s elnyerni jutalmát«, úgy látszik, nem az égbe szóló utalvány, mert nagyon is »földiesen« hangzik. Rohonczy ur és a »hazafiak« közt

olyan Molière-féle egyezés jött létre: »Én csak ajándékot adtam, hogy pénzt kapjak viszont ajándékol.« Az az egy bizonyos, hogy azoknak a jó uraknak nagyon zavarodott fogalmuk lehetett az enyim és tied közti különbségről, mert Rohonczy ur már megint védelmezi ellenük — még pedig be kell vallanunk, lovagias bátorsággal védelmezi: a kabátját. Csak azt nem lehet egészen jól kiérteni, vajjon a kabátja érdekében hivatkozik-e Tiszára, vagy azoknak a jó embereknek az érdekében?

Ugy látszik, Rohonczy ur ez ügyben igen megfeszített munkásságot fejtett ki, mert hiveinek háromszor-négyszer kell írniok, míg az annyira elfoglalt képviselő urnak érkezése van, felelni egy-egy levélre. Olyan Ádám-féle átok nehezedik törekvéseire: »Arczod verejtékével szerezzed meg — denunciációdat!« Hü embereinek türelmetlensége is alkalmatlan neki és ugyancsak hozzá kell látnia, hogy e tiszteletre méltó urak iránta való »hajlandósága« ellenében védekezzen. Ezt írja:

B y urnak!

Hígyje el, annyira el vagyok foglalva ezer dologgal, hogy nincs arra időm naponta 3—4-szer írni és izenni. Az alig hihető, hogy tisztességes, becsületes előéletű emberek ideiglenesen ne kaphatnának oly alkalmazást, hogy abból meg ne élhessenek. A vizsgálat még nincs befejezve annyiból, hogy a miniszterelnöknek nem referáltak eddig, tehát egy kis türelemmel lehetnének. Ön nagyon jól tudhatja, hogy szívesen hordom az emberek sorsát, különösen olyanokét — kik elég bátrak, nyíltak és becsületesek megmondani az igazat, ha arra felszólíttatnak s mindenesetre meg fogják találni érdemiük utáni jutalmat. Felfujni azonban az ilyen dolgot nem lehet. Most a miniszterelnök ur sem adhat állást, mert furcsán tünne az ki, hogy a ki nyilatkozik, azonnal felvétethető lenne.

L urral beszélt ön s hiszem, hogy ő megteszi azt, ami méltányos.

Schmidt és Kanász, ha akarnak beszélni, jöhetnek holnap fél 10 órákor, mert 10-kor mások jönnek hozzám.

Rohonczy.

Mikor Rohonczy kürtölni kezdte nagy garral azokat a dolgokat, az ő »hazafiai« és tisztességes emberei becsületére hivatkozott.

Hát ezek a tisztességes uri emberek, akik úgy indultak a fölhívás után, mint a kánya a dög szaga után, becsület dolgában alighanem annak a humoristicus gazembernek példája után jártak, aki azt mondta : »Hát ehetem-e a becsületet ? jól lakom-e becsülettel ?« Valóttak, úgy amint tőlünk kivánták, mert ígéreteket tettek nekik, és holmi állásokat helyeztek nekik kilátásba. Becsületből tegyék ? Hát talán gonosz tréfát akarnak üzni »legszentebb joggaikkal ?« Rohonczy ur csitítja őket, ők annál jobban sürgetik. Rohonczy ur megint ígér, kilátásba helyez olyan dolgokat, amiket állítólag a miniszterelnök is biztosított. Hanem azért bizalmas emberei duzzogtak : szó, szó, pusztá szó! — s nekik tettek kellene. Rohonczy ur most alább hagy valamivel ; azt mondja, még nincs befejezve a vizsgálat, még nem referáltak a miniszterelnöknek. Az ember szinte azt hinné, hogy Rohonczy ur az egész nemes hajszát a miniszterelnök megbízásából kezdte ; olyan olympicus nyugalommal sózza rá az erények megjutalmazójának szerepét, hogy az ember szinte elérzékenyedik és köny tolu szemé pilláiba. De úgy látszik, már ennek sem volt foganatja azoknál a nyakas »derék emberek«-nél ; mindinkább közelednek hozzá az üldözők, míg végre a veszély közepén mentőképen jelenik meg előtte — a magyar államvasutak egy igazgatósági tanácsosa.

A magy. államvasutak igazgató tanácsosa.

Rohonczy úr ugyancsak megakadt a maga pátriótáival. Úgy jár mint az egyszeri katona, aki törököt fogott. Megindító bizonyíték erre nézve azon levél tartalma, melyet fentirt igazgató tanácsosunkhoz intéz azon czélból, hogy segítsen neki lerázni a nyakáról azon derék hazafiakat, kiknek hazafisága és »becsületességé«-vel nagyon kezd meggyülni a baja.

A nevezetes irat imigy hangzik:

Igen tisztelt úr!

Egy kéréssel fordulok Önökhöz, ha oly szivesek lennének azon embereket, kik a Deutsch által elkövetett csalásokat bevalloták a vizsgálatra kiküldött alispán előtt, miután Deutsch által többé természetesen munkára fel nem fogadtatnak s maguktól sem mennének, — valamint a királyi mérnökök sem, kiknek a vallomások folytán szinte kisebb nagyobb kellemetlenségeik lehetnek, igyekeznek, mint hallom ezen embereket befolyással minden vállalkozó általi felfogadásukat meggátolni és megakadályozni, ez általa többieket, kik még nem vallottak és még sokan vannak, — elrémíteni — igen nagy szivességet tennének, mit meghálálni igyekezni fogok, ha azoknak tehetségeik és foglalkozásukhoz képest munkát adni szivesek lennének. Br. B. y úr felírja az illető emberek neveit s rendelkezésükre fog állani.

Maradok kérésemet ismételve igaz tisztelőjük

Rohonczy Gida.

Mint a levél tartalma és formája mutatja, igazgatótanácsosunk a szóban forgó ügyben teljesen be van avatva. Ismeri az akciótervet s magától értetődőnek föltételeztetik, hogy érdekében áll megakadályozni, hogy a notorius becsületességü férfiak, kik lelkiismeretüket még az illetékes hatóság előtt meg nem könnyítették, az isten szerelméért valahogy időnap előtt meg ne rökönösíttessenek.

Széchenyi grófnak egy mondását beszélük, mely polgári osztá-

lyunk önérzetességét nem a leghizelgőbb módon illusztrálja. »Ha én — mondá Széchenyi — a pesti spieszbürgereknél valamit kivinni akarok, Staffenberger urat a hónam alá csapom és karonfogva megyek vele végig a váczí-utcán.« A mi igazgatótanácsosunk úgy látszik, szintén abból a fából van faragva, a melyből a Széchenyi Staffenbergerje. Az igazgatótanácsosi Staffenbergernek természetesen szintén igen hizelgett, hogy ilyen nagy urakkal, mint Rohonczy s különféle bárókkal *con amore* kuszipajtáskodhatik. És hogy teljesen elveszítse eszét, ezen fölül még föltűnt neki mint egy szinpadi súlyesztóból fölemelkedve egy valóságos igazi grófnak ködfátyolból kibontakozó alakja, ki úgy lebegett a zúrós chaoson, mint az Úrlelke a vizek fölött.

»Türelmetlenkedel ismét nagy szellem?« — kiált fel Hamlet . . . Ő ismeri őt, e »nagy szellemet« (sic!) Hisz olykor az államvasut zöld asztala mellett találkozott vele s az jó németiségű vagy rossz magyarságu megszólításra méltatta őt. — Rohonczy úrnak úgy látszik kiszabott marcheroutája volt patriotáinak megabrakoltatására. Tisztelet-becsület emberünk erényeinek, de mi elég istentelenek vagyunk odakonyítani, hogy szívének valamely titkos rejtekében az a furfangos vágy támadhatott, hogy milyen üdvös dolog lenne csöndes zajtalan — s ha lehet compromitáló — módon láb alól eltenni oly concurrenst, aki ajánlatait rendszerint 10—15 perczenttel alább liczitalja s aki talán »megrontotta volna üzletét a Riáltó-«n. Miért haboznék részt venni ő is az akcióban, foglalkozást nyujtani a derék embereknek s Rohonczyt kiszabadítani súlyos zavarából? De nem! Ő mindezekre nem is gondolt, ő derék ember, merő humanismusból cselekedett, odatörekedvén, hogy a »becsület« emez embereit tyukkal-kalácscsal elláthassa. Hisz közmondásos az ő szeretetreméltósága, szép szavakban sohasem hiányos s állandó a mosoly az ő mézes-mázos ajkain. »Óvakodjál azoktól, akik örökké mosolyognak« tartja az olasz példabeszéd. Sutba vele!

Az államvasutak ezen derék hátramoszditója amint látszik olyan ember, aki nem tesz lakatot a szájára. Amitől a szive tulárad, azt dobra is üti. Beszélük, hogy baráti körben azzal dicsekedett, hogy ez ügyben kétszer fordult meg Tiszánál. Nem tudjuk, mennyiben igazak e hírek, de minden esetre jellemzők. Egyet azonban teljes biztossággal állíthatunk: ha e látogatás csakugyan megtörtént, akkor az élvezet aligha nem a Tisza részén lehetett. Uram teremtőm holyan gyöngyörüsége is telhetett, midőn a magyar államvasutak igazgatótanácsosát ilyen bengáli világitásban szemlélhetnie alkalma nyílt!

Önkénytelenül eszünkbe jut egy történeti adoma abból a korból, midőn gróf Andrassy Gyula mint követ járt Konstantinápolyban, mely korszakkal különben is egy önálló essayben tüzetesen foglalkozni szándékozunk. Stürmer báró internuntius bizalmas embere, egy görög, ki az osztrák követségnél hivatalt viselt, ajánlatot tett gróf Andrassynak, hogy bizonyos díjért elárulja neki az osztrák követség összes aktáit. Gróf Andrassy megvetéssel utasította vissza ez ajánlatot. Hogy sem ily perfid uton szerezzé, inkább lemondott a hazai hirekről. Pedig az osztrák követségnél nem nagy gráciában állott s ezt maga is jól tudta. A követségi káplán, egy derék krajnai, kit Gollubnak hittak s aki jelenleg kanonok Zágrábban, mindig olyan vörös lett mind a pulyka, ha Andrassy emberei közül meglátott valakit, s ha rebellissel találkozott, fuldoklási roham fogta el, a melynek a végében rendszeren egy-egy nagyot köpött, nyilván azért, hogy könnyítsen magán.

Csak ezt akartuk a magyar vasutak igazgatótanácsosának elmondani. Egyéb mondani valónk nincs számára. Menjünk tovább.

Ki viseli a költségeket?

Egy mély elméjű látnok, Shakespeare, világunkat tudvalevőleg szinpadnak nevezte, melyen minden emberi teremtménynek szerepet kell játszania. Valóban sajnálni való Rohonczy ur, ha a gondviselés azon szerepet szánta neki, melyet a famozus ügyben játszott. Mert statistáinak jó nagy része, amint őket itt-ott a sülyesztőkből feltünezezni látjuk, igazán rossz következtetést enged vonni e társaság erkölcsi minőségére s nem vélünk hibázni, midőn föltesszük, hogy a rendőrség ez urak jó nagy része iránt különös figyelemmel viseltetik. Ennek következtében nem is volt rózsákból megvetve Rohonczy urnak az ágya. Ha, mint leveleiből láttuk, már avval is eléggé meggyült a baja, hogy »jó és biztos állások« kilátásba helyezésével »honfiat« jó humorban tartsa, a tisztas társaságnak testi szükségletei sem kevesebb gondot okoztak neki. Mert hogy ez urak nem egyedül Isten és — Rohonczy ur igéjével táplálkoztak, az egészen valószínűnek tartható. Annál inkább, mert az előttünk fekvő s imitt közölt számlában arra vonatkozólag igen érdekes tételket olvashatunk.

A tiszteletre méltó Illing ur számára szállítás, egyéb csekély kiadásokkal együtt 90 frt 59 kr.

A tanuk felhajtásával megbízott derék ur úgy látszik igen aggasztó deficitben laborálhatott, mert óráját elzálogosítá, s azt kiváltani kellett. Erre költség . . . 30 frt 66 kr.

Fáradozásaiért kifizettetett neki kerek summában 485 frt — kr.

A »honfiak« nyelven a »fáradozás« szó valószínűleg terminus technicus lesz a tanuk beiskolázására. Valamivel olcsóbban adta egy másik, hasonló hivatásu ur, névre nézve Schmied, az ő járandósága volt 80 frt — kr.

A derék Pauschka kapott 78 frt — kr.

Egy másik becsületes embernek Kanásznak,
kijárt 67 frt — kr.

Mint látjuk, a »fáradozás« díja a kínálat
közgazdasági törvénye szerint szállt alább.

Fizettetett továbbá Illing, Schmied, Pauschka
et Comp. urak számára étellemezési pénz
1¹/₂ hóra. 239 frt — kr.

E számla igazi tükre a »honfiak« által vitt életmódnak. Klaszszikusan részletező, ép úgy, mint a Pliniusé, ki egy barátja látogatásából származott költségei följegyzésénél külön rovatban tüntette föl a »pro puella« kiadást. Lehet, hogy az e nemű költségek a mi »becsületes embereink« étellemezési számlájában és a szemérmeskedő czimű egyéb kiadások fejezete alatt rejtőzködnek? A »két kék bakokhoz« czimzett kocsmá tulajdonosának a soroksári utczában, kinek portáján tanyázott a corruptio ellenes társaság, bizonyosan sajnálni kell az üzlet felosztását, mert volt ám ott még a föntebbi számlához hasonló több is.

Egy vidéki honfinak F y urnak, ki mint látszik kevésbé romlott s így kevésbé követelő volt mint Illing ur et consortes, Rohonczy ur 10 frtot küldött egy igen leereszkedő levél kíséretében, melyben a Tisza körül állást ígér neki, ha rés nyílik valahol. »Ha esetleg egy álás a Tiszán üresedésbe mén, a já n l a n i f o g o m«, mint a klasszikus magyar-ságu eredetiben olvasható. Nem tudjuk, hogy Rohonczy urnak, a magyar képviselőnek, melyik nyelv tulajdonképen anyanyelve: azután ítélve a hogy a magyar szót kerébe töri, a magyar aligha lesz az. Tudomásunk szerint öt latin iskolát végzett Rohonczy ur; nagyon kevés ugyan arra, hogy a bevett sok tudományba befájljon a feje, de mégis elég, hogy szükség esetén egy annyira-mennyire elfogadható levelet összetákolhasson. Különben egy Rohonczy-féle levél olvasását senkitől sem irigylünk. Választó kerületének derék németjei talán hálások lesznek érte, ha a német Schulverein elleni tiltakozáson kívül még egy magyar Schulverein felállítást is szívükre kötjük.

»Ha — így szólt az istenfélő yankee a maga segédéhez — a bort megfestetted, a fűszert meghamisítottad s a rumot vegyitetted, jőjj fel a miatyánkot lemondani.« A »Miatyánk!« No abból ugyan a jelzett patrioták egynémelyike márczius 17-én az upesti városházán, daczára, hogy heteken keresztül a fejébe verték, mikor

felmondani kellett, egy szót sem tudott, mások ellenben chorusban úgy lehadarták, mint a pergetyü, szinte öröm volt hallani! Pest-megye alispánja, Földvári Mihály ur és az á l l a m ü g y é s z természetesen szörnyü mód megörültek ezen a sikeren. »Reám — nyilatkozott Földvári ur a budapesti magyar kir. folyammérnöki hivatal mérnökeiből álló küldöttséghez, mely egy a »Függetlenség«-ben megjelent gáncsoló. czikk ötletéből nála tisztelgett—reám az a kihallgatás olyan benyomást tett, mintha a tanuk egytől-egyig be lettek volna tanítva. Nos, nekünk sincs a »kihallgatáson« semmi kifogásolni valónk, de reméljük, hogy annál több lesz az olvasónak.

Grófi baggerozók.

Vöröshegyi Dávid urat, ha még oly szép vörös frakkban parádézik is, ha még oly nagy rókavadászatot rendez is, azért kitünő sportmannak bajosan fogja valaki tartani. Au contrair! Szemébe ugyan nem nevetnek, de háta mögött annál bizonyosabban megmosolyogják. — Konyit talán Rohonczy ur a folyam-szabályozáshoz azért, mert arról már beszédet is tartott? Lehet-e neki helyes itélete a baggerozásról, mivel e tárgyban a derék O ya szögedi csaplárral bizalmas leveleket váltott?

Bizonyára nem. Ne vegye sértésnek ezt a megjegyzést — Á brányi Kornél ur: tudjuk, hogy a legjobb ügyvéd is csak gyarló védbeszédet fog szerkeszteni, ha rossz az információja.

Rohonczy ur február 27-ki országgyűlési beszédjében szóról szóra ezeket mondá:

»T. képviselőház! Miért kezdték el felülről a Tiszaszabályozást és az átvágások építését — tudják azt önök? Nem ostobaság vagy tudatlanságnak kifolyása az, hanem annak, hogy azon vállalkozók, a kik akkor voltak és kik jelenleg ugyanazok, ép úgy összejátszottak akkor egyes főbb állami hivatalnokokkal, mint ma, és saját érdekiük szempontjából vitték keresztül, hogy felülről kezdessék meg a szabályozás, mert felül homokos talaj volt és nagyobb volt a víznek esése, úgy hogy a vállalkozó baggereket csak formaképen állították be a dolgozásra s az állam nekik tizszer annyit fizetett, mint a mennyit dolgoztak.«

Bizonynyal senki sem veszi rossz néven tőlünk, hogy nem állunk szóba Rohonczy urral a folyam-szabályozás kérdésében; e kérdés megvitatásához ez urnál minden előfeltétel hiányzik. De még se nyomhatunk el egy megjegyzést. Nyílt titok, hogy az egész ügyben Rohonczy ur csak mások törekvéseinek fedező paizsa volt, s olyan harcos, a ki kölcsön vett fegyverekkel hadakozik.

Miért nem vizsgálták meg az urak e fegyvereket, mielőtt a rohamra a jelt megadták? Mert akkor lehetetlen, hogy a beszéd e pontját ki ne törölték volna. Egyik főmatador ezt hallván, borzongás futott végig a hátgerinczén. Hiába, ha valakinek a tyukszemére

hágnak, fáj az, akár Vöröshegyi Dávid, akár kilenczágu — na, czi-
merese legyen is az ember. S e baggerozási história csakugyan
érzékeny tyukszeme egynémelyiknek.

Hic niger est. Rohonczy urnak nincs igaza, midőn azt véli,
hogy a fölülről lefelé való baggerozás okai nyereszkesedési szempon-
tokban keresendők; úgy látszik, semmivel sem ismeri jobban a
körülményeket, mint azon tizenhárom próbás vízi bölc, kinek ál-
lítása szerint azért kezdték meg a baggerozást a felső Tiszán,
mert ott fekszenek gr. Lónyai Menyhért birtokai. Az első állí-
tás — gyöngéden szólva — non sens; a másik — infamia. Külön-
ben, isten neki! tegyük fel, ha meg nem engedjük is, legyen Rohonczy
urnak igaza! — Ha tehát, hogy Rohonczy ur észjárásának szava-
kat kölcsönözzünk, bűn, nyereszkesedés és csalással egyenlő azon tény,
hogy 1870-től 1879-ig leginkább a felső Tiszán dolgoztak, s 1872—
1875 közt a karádi átmetszésnek kikotratása került sorra, tehát a
Tisza azon részén, mely a boldogult Ibrányi Ferencz *) egykori
birtokait hasítja át; ha — mondjuk mindez bünt, nyereszkesedést, csa-
lást — és Isten és Rohonczy ur tudják, még mit nem involvál: mind
e bűnök jó része épen Rohonczy ur patronusainak lelkét terheli.
Mert a tiszai összes baggerozások 1870-től 1879-ig egyetlen kon-
sorcziumnak voltak átadva s e konsorczium élén a boldogult gr.
Károlyi Ede állt. Ő maga a vállalatnál 35 százalékkal volt ér-
dekelve, mely érdekelttségének azonban, mint gyakran megjegyzé,
egyik legközelebbi rokona szintén részese volt. E társaságnak,
melyet Rohonczy ur csalóul bélyegez, még más magas és tekinté-
lyes urak is voltak tagjai. S ezek azok a tyúkszemek, melyekre

*) Ez ember az, kiről Jókai híres »Magyar Nábob«-jának alaprajzát vette.
Csakhogy a mindennapi élet prózájában a számos milliók ura kevésbé költőileg
végzé életét, mint a hogyan a híres regényíró megírta. Mert Ibrányi, kinek birtokai
terjedelmre nézve fölértek egy-egy német herczegséggel, mint szegény megtört ember
halt meg a hatvanas években. Nem csuda, mesterileg értette a pénzt ablakon kiszórásá-
nak művészetét. Nem volt párja a Nyírben, mely pedig az idő tájt még a Bácskát
is felülmulta duhaj czimboráinak contingensével. Ha meg megjött a debreczeni vá-
sárra, folyt akkor a jó világ a »Biká«-ban akár a yvetoti király udvaránál. »Azért
hogy én deres vagyok« volt a nótája s avval sok-sok sárga csikót hegedült ki zse-
béből a híres Boka Károly, s a debreczeni cigánysor, a magyar nábob bőkezűsége-
nek látható jele s egyuttal földi zarándoklásának egyetlen emléke. Minden csak
arra volt jó, hogy életét gyönyörködtesse. Midőn Kállay Ödönnél volt látogatóban
a kis-cserei pusztán, lélekszakadva jött egyik ispánja jelenteni, hogy a Tisza kiön-
tött, s több ezer hold legjobb szántóföldjét árviz borította el. Ibrányi öröme határ-
talan volt e hirre. »Hála Istennek — vélekedék a jeles ur — legalább végre vad-
kaca-vadászatot is tarthatok szántóföldemen.«

Rohonczy ur szive jámbor együgyűségében oly kegyetlenül talált ráhágni!

Különben ugy látszik, hogy a baggerozó. kompánia urai közt nem volt oly háborítatlan a béke, mint Bucsánszky kalendáriumának szentjei közt, mert néha házi háboruság is fordult elő. Eléggé bizonyítja ezt a következő levél:

Nagymélt. m. kir. közmunka- és közlekedési

Miniszter ur!

A nagymélt. m. kir. közmunka- és közlekedési miniszterium és a meder-kotró társulat között 1870. évi febr. 26-án kötött szerződés és ugyanazon évi april 8-án kelt feltételek értelmében, Deutsch Lajosnak — mint társulatunk részéről meghatalmazott szerződő félnek — a nagymélt. m. kir. közmunka- és közlek. miniszterium által tényleg kifizetett összegekről társulatunknak elkerülhetlen szüksége levén biztos tudomást szerezni: azon tiszteletteljes kéréssel fordulunk Nagyméltóságodhoz, miszerint méltóztasson elrendelni, hogy társulatunk részére egy oly kimutatás adassék ki, melyben a tényleg teljesített fizetések, idő- és összeg szerinti részletezése legyen kitüntetve; miután társulatunk elnöksége tüzetes vizsgálatot és összehasonlítást kíván eszközölni ezen fizetések és a társulat könyvei között — és ez pedig csak azon esetben vihethő keresztül: ha a fizetések részletei és datumairól társulatunk egy pontos kimutatást nyer.

Mély tiszteletteljes kérésünket azzal zárjuk be, miszerint méltóztasson ezen okmányokat társulati elnök: Gróf Károlyi Ede urnak kézbesíttetni (muzeum-utca 5. sz.)

Mély tisztelettel maradván

Nagyméltóságodnak

Budapesten, 1876. febr. 24-én

alázatos szolgálói

a meder-kotró társulat elnöksége

gr. Károlyi Ede s. k.

Mint látjuk, a mederkotratai üzletnek is meg voltak a magá titkocskái s azok számára valószínűleg afféle »harmadik osztály«

volt berendezve a társulati elnök palotájában. Föltehetjük, hogy azt később feloszlatták, mert a famozus kérvény fogalmazása ott figurál a fennállott konsorcziumi üzlet iratai közt, bizonyítván, hogy ez urak nem igen voltak szégyenkező természetűek.

Tacitus, a nagy történetíró következő épületes történetet beszél el Annales-einek harmadik könyvében: »Corbulo többször panaszkodott a senatusban az itáliai utak járhatatlan állapota miatt s annak okául az utépítési vállalkozók állítólagos csalásait s a felügyelő hatóságok hanyagságát hozta föl. A büntető nyomozás aztán rábizatott. De e jogot nem annyira az ügy előnyére, mint inkább sok ember megrontására használta fel.« Mint látszik, Rohonczy ur is tetszik magának a vízi Corbulo szerepében. »De hát nem mindig járja!« — mondja Mephistofeles a szerelemittas Faustnak. Valóságosan sajátságos ez ügyben Rohonczy urnak a szereplése. Ha egy lap el nem árulta volna, hogy ő: »fiatal gavallér, tehetséges szónok és híres párbajvivő« — majdnem kísértetbe jönnénk azt hinni, hogy Rohonczy urból egy vereséget szenvedett baggerozási versenytárs haragja beszél. Reméljük, hogy Rohonczy ur azok után, miket tőlünk megtudott, a neki tulajdonított szerepben semmi megbecstelelőt nem fog találni. Tényleg sok bizonyíték van azon föltevés igazsága mellett, hogy a felső-tiszai mederkotrató üzlet igen nyereséges lehetett. 1870-től 1879-ig kubikmeterenkint 1.24¹/₂ kr. volt az átlagos ár, míg most ugyanannyi munkáért 73 krt fizetnek. Miután a felső Tiszánál 1.289,730 kubikmetert kotortak ki, annak díja a mostani átlagos árhoz képest 664,210 frt többletet tüntet föl, mi annyit tesz, hogy a boldogult gr. Károlyi Ede elnöksége alatt baggerozott uri kompánia ezen összeggel kapott többet, mint ugyanannyi munkáért, a mostani vállalkozók kapnak. Rohonczy azonban még vastagabban színezi ki a dolgot. Beszédének bevezetésül citált részében azt állítja, hogy az állam a vállalkozóknak »tizszer annyit fizetett, mint amennyit dolgoztak«; kapott pedig a gr. Károlyi Ede elnöksége alatti baggerozó vállalat az államtól munkálataiért 1.605,401 frtot, s miután Rohonczy ur ékes bizonyítása szerint csak ez összeg tizedrésze, az az 160,540 frt volt a társaságot jogosan megillető rész, kisül, hogy az állam kerek 1.444,861 frttal károsított meg.

Reméljük, Rohonczy ur megköszöni a fáradozást, melylyel okoskodásaiból a végeredményt levonni megkísértettük. Nem a mi hibánk, ha az általa provocált bizonyítás folytán esetleg zavarba jönni kényszerül és ama híres antik szobor kifejezését veszi fel arca,

a mely egyik felé fogvicsoritóan nevet, másik felén pedig fülig huzott szájjal sir. Elég igazságosak vagyunk, hogy őt egyik vagy másik intimusa ellen is védelmünkbe vegyük. Ő-e az oka, ha nem az igazi kijárára talált? Mért nem függesztettek ki intő táblát azon az uton, melyen oly nagy bátorsággal végig száguldott? Végezetül adunk egy jó tanácsot Rohonczy urnak. Hogy ha még egyszer ötlete támadna folyamszabályozásról és mederkotrátásról beszélni, okulását ne egy szegedi korcsmárosnál keresse, hanem forduljon azon fér-fuhoz, ki a dolgot alaposan töviről hegyire érti: gróf Károlyi Sándorhoz.

Gróf Károlyi Sándor.

A bécsi meteorologiai intézet följegyzései szerint 1755 óta az 1880-ról 1881-re forduló tél volt a legkeményebb. Svéd- és Norvégországban emiatt akkor gyakran heteken át szünetelt a vasuti forgalom. Nálunk is nem egyszer leszállt a hőmérő a tél némely reggelén kerek husz fokra a fagypontra alatt. S egy ily hőmérsékű napon történt az a följegyzésre méltó dolog, hogy a magyar államvasutak egyik kocsivezetője belépett a Debreczen felé utazó gr. Károlyi Sándor koupéjába s hivatalos küldetését következő szavakkal adta elő: »Méltóztassék kiszállni, kérem, mert a kocsi »melegen« fut.« »Mit? — miféle vakmerőség ez — ugy rivalt az alázatos konduktorra a megszólított — velem, a szakemberrel, a magyar államvasutak igazgató-tanácsosával akarja elhiteni, hogy a kocsi husz foknyi hidegben »melegen futhat?« — Ily alapokon nyugszik a nemes gróf forgalom-politikai bölcsesége; s valóban nem a mi hibánk, ha a maga által sajátkezüleg fejére illesztett nemzet gazdasági tiarában egészen mást kell látnunk, mint nemzetgazdasági csálhatatlanságának szemmel látható bizonyítékát.

Alkotmányos államban mindenkinek joga van magát annyira neveltségessé tenni, amennyire csak tőle kitelik. Lássuk csak, hogy gr. Károlyi Sándor élt-e és hogy mennyire élt ez elvitázhatlan jogával. Gr. Károlyi a múlt télen a gazda-kör hallgatóit a vasutakról és lánczhajózásról szóló két felolvasással örvendeztette meg, melyek célja volt ad oculos bizonyítani a nagy közönségnek, hogy csak az ő szája van hivatalosan felhívva forgalmi kérdésekben a megváltó ígét kimondani. Nos, aki a nyilvános figyelmet megköveteli a maga részére, attól méltán elvárhatja az ember, hogy ujonnan fölfedezett igazságokkal fog sikra szállni, hogy irányadó eszméssel lép föl, hogy látköre túl terjeszkedik a szomszédfalu tornyánál s felkarolja a tegnappal és a mával együtt a holnapot is.

Nézzük meg hát közelebbről a gr. Károlyi Sándor által ujonnan fölfedezett igazságokat. A vasutak történetében örökké emlékeztető nap marad az 1881. év december 7-ke. E napon állott az államvasuti rendszer pártjára a gazdakörben tartott felolvasá-

sával „Gróf Károlyi Sándor“. Így olvasható e nevezetes adat az „Egyetértés“ 1881-ik évi december 8-iki számában: Gróf Károlyi Sándor az államvasuti rendszer javára döntött. Roma locuta est! Bismark herczeg bizonyynyal nem csekély elégtételt érezhetett magában, midőn megtudta, hogy a nemes gróf az államvasuti rendszer-ről egészen az ő nézeteit osztja, s a votum valószínűleg még inkább felbátorítja őt megkezdett utjának ernyedetlenül tovább folytatására.

„Mégis jó az öreg a háznál, ha egy csepp esze sincsen is!“ — tartja a spanyol közmondás. Ma, midőn már Európában 50,000 kilométernél hosszabb vasútvonalak vannak állami kezelésben, midőn Németországban, Belgiumban, Hollandiában, Olaszországban és Romániában majdnem kizárólag az államvasuti rendszer érvényesült, midőn azt Franciaországban és Angliában a közvélemény mind sürgetőbben követeli, s még Amerikában is mindinkább tért hódít a „Granger-rendszer“ az új „Heptarchia“, a hét vasuti-király kizsákmányoló monopoliuma ellenében: ma fontoskodó képpel lassan koczogva végre beállít gr. Károlyi Sándor is, hogy ezen államvasuti rendszerre adja fontos szavát. „Ilyenek a te profétáid, oh Izrael?!“

Hát nem látja-e gr. Károlyi Sándor, hogy mily nemzetgazdasági irány jutott uralomra néhány év alatt Magyarországon? Nem tudja-e, vajjon, hogy a mostani miniszterelnök a vasuti kérdésben Széll államférfiu felfogásával és Szapárinak ép oly szilárd meggyőződésével teljesen azonosítja magát, s elve, hogy az államnak a vasutakra, mint a közérdek és közjólét eszközeire a legteljes befolyás biztosittassék. Nem hallott-e arról, hogy az állam a keleti vasutat megszerezte, a duna-drávai vonalat állami kezelésbe vette, a Tiszai vasut megvétélét a legkedvezőbb auspiciumok közt végrehajtotta*) és az államvasuti rendszer érvényesítésére az intézkedések egész sorát foganatosította még pedig oly szép eredménnyel, hogy maga az ellen-

*) Oly pénzügyi művelet volt ez, mely conceptióra és pontos keresztülvitelére nézve nem áll mögötte azon sokszor megcsodált coupnak, melylyel lord Beaconsfield a Suezcsatorna részvényeit összevásároltatta. Mert a tiszai-vasut megvétele, azon vasutnak, mely az Alföld forgalmi kulcsát képezi, Magyarországra nézve ép oly nemzetgazdasági jelentőséggel bír, mint Nagy Britanniára nézve az Indiába vivő tengeri ut feletti uralom. Az bizonyos, hogy a Tisza-kabinetben ép oly jól értették a hallgatás mesterségét, mint annak idején Downing-streetben. Mindkét esetben a Rothschild-ház volt az, mely a műveletet keresztülvitte. Széllnek a Rothschild-házhoz intézett bizalmas kérdésére, hogy hajlandó volna-e a magyar állam érdekéken egy nagyobb börze-műveletet teljes discretióval végrehajtani? — Rothschild azt felelte, hogy az ajánlatot

zék kiváló vezére a klasszikus képzettségű gr. Apponyi Albert elég elfogulatlan volt márczius 2-án tartott beszédében a kormánynak a nemzeti vasutpolitika körül szerzett kiváló érdemeit elismerni? Pedig egy szóval sem hallottunk ám említeni olyasmit, mintha talán gróf Apponyi házában, a Tisza-kabinet támogatását czélzó conventiculumok tartottak volna valaha.

Amit gr. Károlyi ma feltalált, az egyáltalán a hors de saison bélyegét viseli magán. Tíz évre volt szüksége, hogy meghozhassa a vasuti politikára vonatkozó salamoni ítéletet; lehet újabb tíz év múlva azt is megérjük, hogy az osztrák államvasutra vonatkozó szerződést is észre veszi!

Páratlan a maga nemében gr. Károlyi eszméje arra nézve, hogy miként történjék megbecslése azon magánvasutaknak, melyek állami üzembe vétetnek át. Legyen szabad idevonatkozólag egy pontot idéznünk báró Weber ismert tanulmányából, melynek czime: „*Werth und Kauf der Eisenbahnen*“. „A vasut — így szól a híres szakember — nem kereskedelmi tárgy, melynek értéke emelkedik és száll a kereslet és kínálat mértéke szerint. Egy vasut megvétele az állam által nem kereskedelmi üzlet, hanem kormányactio. Annál nem haszonról és veszteségről van szó, hanem a közjólét egy részének biztosításáról, mely nem mindig fejezhető ki forintokban és krajczárookban“. Gr. Károlyi egy vasut megvételét a maga módja szerint szabályozná, körülbelül úgy mint ahogyan a szegedi vásáron ötven darab ökröt vásárol, vagy egy falusi kocsmát a legtöbbet ígérőnek berbe ad.

A felső Duna szabályozását is egészen csinos és eredeti módon gondolta ki gr. Károlyi Sándor. Ő nem kívánja a gönyői Duna-rész kijavítását, csak a Mosonyi ág helyreállítását kívánja, melynek költségeit mint csalhatlan technikus három millió forinttal irányozza elő. Ismét oly eszme, mely méltó pendantja Bumbum generális világtudományának.

elfogadja azon föltétel alatt, ha a véghezviendő művelet éle nem háza érdekei ellen irányul. Rothschild nem törődött azzal, hogy az Alföld forgalmának kulcsa kinek kezei közt van, s nagy tömegekben vásárolta a tiszai vasut részvényeit. Báró Wodianer Móricznak a tiszai vasut akkori igazgató-tanácsosának finom szimatolási képességéről s üzleti jártasságáról tanuskodik, hogy azonnal megérezte a tiszai részvényekben keletkező mozgalmat. »Tudja-e ön, hogy Frankfurtban tiszai részvényeket vásárolnak,« — kérde a magyar vasutpolitika egyik főképviseelőjétől, aki tudós volt a dologban. »Sejtelmem sincs róla!« — felelt ez nagy lelki nyugalommal. Nehány hó múlva már nem volt szüksége báró Wodianernek kérdezősködni: a magyar forgalmi politikának körvonalai már szilárd alakban kezdtek mutatkozni.

hirü hadiplanumának. Mert közvetlenül a mosonyi ág mögött kezdődik a 14 kilométer hosszú csunyi dunaszakas, valamennyi közt a legveszélyesebb, melyen át kell kelniünk, ha Pozsonyba jutni akarunk. A nemes gróf okulására az idevágó számos jelentések közül bátor kodunk neki találomra egyet figyelmébe ajánlani, nevezetesen azt, melyet Wolfbauer bécsi kamara-tanácsos ez ügyben szerkesztett. Tehát három milliót dobjunk ki, hogy ott legyünk, ahol ma már voltaképen ott vagyunk? Épenségesen csudálatos, hogy ugyanazon időben, midőn az osztrák kormány az osztrák Duna szabályo zásához fogni akar, a magyar közvélemény évek óta a felsőma gyarországi Irlandnak kétségbeesett helyzetéből leendő kiszabadítását, a virágzó Csallóköz megmentését, száz meg százezer holdnyi termé keny talajnak az árviz romboló hatalmából való kiszakítását köve teli; akkor gróf Károlyi Sándor szánni való bátorsággal előlép és rámondja, hogy mindez fölösleges, mert — car tel est mon plaisir!

Gr. Károlyi Sándor, amint látjuk a nemzetgazdászban saját külön iránynyal bír. De azért e tudomány ép oly kevéssé a dilet tantismus, személyes kedvencz rögeszme vagy pláne vérmérsék dolga. Komolyan veszik-e gr. Károlyi Sándort? Igen, de csak az — élcz lapok. »Bolond Istók« néhány hét előtt közölte arczképét a gond viselésszerű közlekedési bölcs attitudejében. A szellemes szerkesztőnek e gyöngéd figyelmessége valószínűleg azon benső kapcsot akarta feltüntetni, melyben gr. Károlyi Sándor híres kinyilatkoztatásai foly tán az élczlapokkal áll.

Károlyi Sándor grófnak a lánczhajózásra esküszik, sok jót remél ettől forgalmunkra nézve. Igaz, de még sem egészen igaz. Mert ha a németországi lánczhajózás legolcsóbb tariftételeit alkalmazzuk is, egy métermázsza teher szállítása Temesvárról Passauig csak 6 krral lesz olcsóbb a mostani szállítási díjnál. Gróf Károlyi Sándor ugyan ugy számítja, hogy a különbség 90 kr., de természetesen adós marad annak a bizonyításával, hogy ezt a mesterfogást mi módon viszi keresztül.

»A bátorság kivételével meg van minden erényem, a mi a hőst teszi!« mondja Rabelais hőse. Gróf Károlyi Sándor, sok hő siességet tanusít a lánczhajózás érdekében. De beszéljenek a szá mok. Ezek mutatták be a lánczhajózás jövedelmezőségét a Dunán. A Rajnán Hollandia határáig (688 kilométer) 51 millió métermázsát tesz ki a teherforgalom, vagyis kilométerenként 74,150 métermázsát; az Elbán kilométerenként 64,662 métermázsát és a Dunán? — ki lométerenként nem többet mint 6626 métermázsát! És daczára, hogy

a Rajnán és Elbán a teherforgalom a dunaihoz képest oly aránytalanul nagy, a lánczhajózási társulatoknak mégis ugyancsak össze kell szedniök magukat, hogy úgy, a hogy boldogulhassanak! Még keservesebb a dolguk Franciaországban s Hollandiáról legjobb lesz, ha egészen hallgatunk.

S ha már megengedjük is, hogy a gönyői Dunarészen a lánczhajózás jövedelmezővé válhatnék s létesülését óhajtanónak tartanók is, micsoda körülmény szól a mellett, hogy a Tiszán szintén jövedelmezőnek fogna az bizonyulni? Mert tudvalevőleg gróf Károlyi a Tiszán is meghonosítani kívánja a lánczot, a mi az országnak ismét sok milliójába fogna kerülni. Lánczhajózás a Tiszán! Ha az ember a dunai forgalomnak épen nem valami ragyogó voltát elképzeli és azután a Tiszára gondol, önkénytelenül is úgy érzi magát, mintha egy nyüzgő varázslat hatalma által mélységes álomba sülyesztett birodalom határai közé jutott volna. Félnapig is elhajózhat az ember és legjobb esetben, ha 2—3 teherhajóval találkozik s azok is folyamirányban usznak. Minek oda a láncz?

É röpiratnak nem lehet célja, hogy nemzetgazdasági kérdéseket törül-hegyre végig tárgyaljon, de készséggel ígérjük gróf Károlyinak, hogy a legközelebbi alkalommal tüzetesen foglalkozunk vele az »Egyetértés« hasábjain s első sorban országgyűlési programmbeszéde lesz az, melynek beható bonczolására vállalkozunk. A nemes gróf örömmel fogja tapasztalni, hogy tudunk ám különbséget a tiszta buza és a — konkoly között.

Szigoruak voltunk talán gróf Károlyi Sándor fölött hozott ítéletünkben? Lehet, hogy igen. Nos, mi nem érzünk hivatást magunkban arra, hogy a kedvébe járjunk. Kemények voltunk, de nem igazságtalanok, nem malicziósusak. Ha csak egy szikra maliczia vezetné tollunkat, ki nem hagytuk volna siklani az alkalmat, hogy a »Függetlenség« folyó évi február 34-iki számának azon közleményére utaljunk, mely a gróf Károlyi Sándor nevét bizonyos gründolási históriával hozza kapcsolatba.

Nehogy félreértsenek. Mi bizonyára nem azon ósdi felfogás dícsóítóihöz tartozunk, mely azt tartja helyesnek, gavallérosnak, hogy a magyar mágnás pénzét az ablakon kidobálja. Isten mentsen ettől. Ellenkezőleg, mi azt óhajtjuk legforróbban, hogy ama körök, melyeket a magyar nép nemzetisége disze-virágának tekintett mindenha, öröklött vagyonukat megtartani és gyarapítani iparkodjanak. Az anglo aristokrácia körében e törekvés régesrég gyökeret vert már. Sutherland herceg Ó-Anglia egyik elsőrangú főnemese évek óta mint vállalkozó kezeli a Clyd folyó összes munkálatait. És mi csak

azért hoztuk fel több magyar mágnás részvételét egy hasonló vállalatnál, hogy Rohonczy ur gyanúsításait, mintha az nem lett volna tiszta dolog, a maga helyes értékére leszállítsuk.

De mindazonáltal azt sem óhajtjuk, hogy e körökben a megtartás és gyarapítás elveinek hódolva, ez által a történeti régi nobilis észjárás csorbát szenvedjen. Lássuk csak, hogy tudta egy báró Wenckheim Béla, a ki gavallér volt, a szó legmagasztosabb értelmében, a két ellentétesnek látszó felfogást összeegyeztetni. A Wenckheim család egyik tagja maga beszélte azt az érdekes és jellemző történetkét e sorok írójának.

Hárman laktak együtt egytestvérek a körös-ladányi ősi kastélyban, a rakonczátlan Kőrös partjain. Egyszer komoly összezördülés fenyegette a testvérek példás és szép egyetértését. Ugyanis egyiknek közülök eszébe jutott, fogta magát s vett egy Wertheim szekrényt. A haszontalan butordarab kerek száz pengő forintba került. »Ha fölösleges pénzem van — mondá Wenckheim Béla — a pénzes tárczámban is elfér; én a részemre eső egy harmadot semmi szín alatt sem fizetem.« Ugyan ilyen formán zugolódt a harmadik testvér is. Szóval a szerencsétlen Wertheim-kassza az egyenetlenség magvát hintette el az atyafiság közt és a dolog már-már acut jelleget kezdett öltetni, a Wenckheim családot testvérviszály fenyegette. Ekkor Wenckheim Béla csak kap egyszer egy sürgönyt Wodianer Móricztól, a melyben tudatja vele, hogy testvérének a fia, ugyanazé, ki az omniosus kasszát beszerezte, könnyelműen száz ezer forintot elvert és a bécsi bankárra utalványt állított ki. A Wenckheim név becsülete forgott szóban. Báró Wenckheim Béla nem volt gazdag ember, de ő, a ki képes volt a száz forintból reá eső egy harmad viselését oly erélyesen megtagadni — habozás nélkül rögtön kiutalványozta a százezer forintot. »Ne szólj erről testvérünknek — szólt a harmadikhoz, — bánthaná.« Kegyelettel tüzzük az emlékezet eme hervadhatlan lombját azon férfiu sirjára, ki ingadozás nélküli, egyenes jellem volt, nem udvaroncza a hatalomnak, nem lesője, legyezetője a nép kegyének! Egyike azon mágnásoknak, kiknek kegyeletes emléke örökkön élni fog a nép szívében.

És még egyet. E röpirat első fejezetében s más helyütt is vonatkozások történtek egy férfura, gróf Andrássy Gyulára, ki nek neve határpontot jelez a magyar nép fejlődési történetében, ki egy történeti korszakra rányomta szelleme bélyegét. Vonatkoztunk reá és említettük azért, hogy az ő nevével is bizonyítsuk, miszerint a hivatás és nemesi ildomosság fogalmai egymást tökéletesen fedezni képesek.

A rémlátó tömeg félelmét önző czélokra felhasználni, szítani a pusztító tüzet szomszédunknál, hogy annak a fényénél mi magunk helyezkedhessünk kellő világításba : az nem noblesse, az előkelő gondolkozásra nem mutat. Ha Rohonczy Gedeonnak kedve kerekedik a Vizi Bayard szerepét játszani, ám tegye, az az ő dolga ; de nem lehet és nem szabad, hogy a közönség körében — alappal-e vagy alaptalanul, most nem firtatjuk — azt rebesgessék : im egy gróf Károlyi, néhai Károlyi István fia, gróf Károlyi György unokaöcscse — az is vele tart !

DE BALLAGI GÉZA.

1864

